

SPECIFICUL PROTECȚIEI PROPRIETĂȚII INTELLECTUALE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Iulia INGLIS

Universitatea de Stat din Moldova
Chișinău, Republica Moldova

Autorul corespondent: Iulia Inglis, email: iuliainglis@gmail.com

THE SPECIFICITY OF INTELLECTUAL PROPERTY PROTECTION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Abstract: *The historical-conceptual evolution of intellectual property at national and international level, the study of the specifics of the legal protection of intellectual property at national level and the protection of intellectual property in the national law system.*

Keywords: *trademarks, industrial design, inventions, geographical indications, appellations of origin of origin, plant varieties, copyright and related rights, State Intellectual Property Agency, litigation.*

Adnotare: *Evoluția istorico – conceptuală a proprietății intelectuale la nivel național și internațional, studierea specificului protecției juridice ale proprietății intelectuale la nivel național și protecția proprietății intelectuale în sistemul de drept național.*

Cuvinte cheie: *mărci, design industrial, invenții, indicații geografice, denumiri de origine, soiuri de plante, drept de autor și drepturi conexe, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, litigii.*

În contextul epuizării resurselor naturale și energetice, proprietatea intelectuală se asociază cu creativitatea intelectuală care determină tendința oamenilor de a-și satisface nevoile personale și sociale, de a-și îmbunătăți condițiile de trai prin prestarea serviciilor și crearea/comercializarea diverselor produse. Conform Convenției pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale din 1967, art. 2 ca obiecte ale proprietății intelectuale se consideră: mărcile; invențiile; operele literare, artistice și științifice; interpretările artiștilor interpreți, execuțiile artiștilor executanți, fonogramele și emisiunile de radiodifuziune; descoperirile științifice; desenele și modelele industriale; protecția împotriva concurenței neloiale, precum și toate celelalte drepturi aferente activității intelectuale în domeniile industrial, științific, literar și artistic.

Identificarea produselor/serviciilor au fost observate încă din Antichitate. Au fost găsite diferite obiecte marcate cu semne ce demonstau calitatea executării, originea produselor, denumirea producătorului și localitatea de origine. În Egiptul Antic, au fost găsite obiecte marcate cu semne pentru distingerea și demonstrarea calității: vase, brățări, obiecte de uz casnic etc. În Grecia Antică, marcarea ceramicii era folosită pe cărămizi, vase din ceramică, recipientele de depozitare, iar ceramica de calitate avea inscripția, care arăta că obiectul a fost fabricat de un meșter renumit. În Roma Antică au fost identificate semne utilizate pentru identificarea originii

produselor ceramice, care indicau denumirea producătorului și a localității de proveniență. Inscricțiunile de pe obiectele puse la vânzare purtau numele de titulus pictus (proto-mărci) - inscripție care menționa informații precum originea, destinația și tipul de produs. Tituli picti (pl.) sunt marcate pe vasele romane folosite pentru comerț, în special vasele de păstrare, ambalare și transportare a produselor. Deasemenea au fost găsite cărămizi ce se deosebeau prin numele producătorului, locul și data fabricației, prin urmare scopul mărcilor era garanția calității și promovarea produselor, iar meșterii din acest domeniu deveneau cei mai solicitați. Cultura Cucuteni-Tripolia este una dintre cele mai vechi civilizații din Europa, (5.200 - 3.200 î. e. n.) și se întindea pe o suprafață de 350.000 kilometri pătrați, pe teritoriul actual al României, Republicii Moldova și Ucrainei. Ceramica Cucuteni se deosebea prin decorul în spirală, cu numeroase variante și combinații. [1, p.13]

Pentru Evul Mediu erau specifice monograme și desene. În același timp în această perioadă problema contrafacerii devine foarte răspândită. În această perioadă se menționează nu numai marca individuală, dar și marca colectivă specifică pentru un grup de meșteșugari din același domeniu care foloseau două categorii de mărci: marca corporativă „signum collegi” (respectarea regulilor de fabricare a produselor) și marca individuală „signum private” (identificarea meșteșugarului din cadrul unei bresle). Imitarea mărcii străine era sancționată nu numai ca un act neloyal în raporturile dintre cei care execută același meșteșug, dar și ca mijloc de protecție a drepturilor consumatorului. În Evul Mediu se atestă lipsa legislației de protejare a autorilor, copierea cărților în mănăstiri, apariția tiparului, monopolul tipografilor și librarilor, apariția privilegiilor care confereau titularilor drepturi exclusive de reproducere și distribuire limitată. [1, p.15]

În perioada epocii industriale până în 1709, Anglia acordă drept de monopol (transmis ereditar) editorilor englezi care aveau dreptul exclusiv de a tipări și de a difuza cărțile, iar autorul era obligat să-și vândă opera. După adoptarea Statutului Reginei Anne (1709), autorilor au fost garantate drepturi patrimoniale, prin urmare tipărirea cărților se realiza doar cu acordul lor, iar termenul de protecție pentru dreptul exclusiv al autorului a fost de 28 ani. Cărțile erau depozitate la biblioteci, iar în caz de sancțiuni jumătate din amendă revenea autorului, iar jumătate se plătea în bugetul autorităților. Pentru Franța este specific abolirea sistemului de privilegii pentru editori. În 1791 și 1793 au fost adoptate două legi conform cărora autorului îi sunt atribuite drepturi exclusive asupra operei sale, inclusiv reproducerea, termenul de protecție extins - viața autorului plus 10 ani după deces în favoarea moștenitorilor, în același timp drepturile exclusive puteau fi transmise doar cu acordul scris al autorului, iar în caz de sancțiuni se efectua și confiscarea veniturilor. Germania a pus bazele nu numai drepturilor patrimoniale ale autorului, dar și a celor morale, deoarece se considera că opera creată este o manifestare a personalității autorului.

Legi speciale dedicate protecției mărcilor apar în sec.XIX și sunt determinate de dezvoltarea producției în serie, precum și trecerea pe prim plan a mărcii individuale: Franța (1857), SUA (1870), Germania (1874), Rusia (1896), Convenția de la Paris privind protecția proprietății industriale (1883) completat cu Acordul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor (1889) Acordul Britanic (1938) și Actul de la Benelux cu privire la mărcile comerciale (1970) etc Evoluția legislației din domeniul protecției mărcilor determină îmbunătățirea procedurilor naționale și internaționale de înregistrare a mărcilor, protecția drepturilor, cesionarea și licențierea etc [1, p.13]

Istoria și evoluția brevetelor ca titlu de protecție a proprietății intelectuale se poate diviza în trei etape importante:

a)(sec. XII-XVIII) - privilegiile acordate meșterilor calificați sub formă de scrisori (*littera patents*), care ofereau excepții de la regulile breslelor, scutiri de taxe, alocare de terenuri, împrumuturi fără dobândă etc în schimbul învățării ucenicilor pentru transfer tehnologic și diseminarea inovațiilor. (ex. brevet lui Bonafusus de Santa Columba). Prin urmare crește acordarea privilegiilor de monopol pentru desfășurarea diverselor activități comerciale.

b)(sec. XVIII-1883) - sisteme de brevetare naționale permit inventatorului dreptul la solicitarea unui brevet de invenție conform condițiilor obiective și respectarea principiului teritorial. SUA (1790) și Franța (1791) au fost țările care au adoptat legi cu privire la brevete, iar sistemul de protecție a proprietății intelectuale a înregistrat progrese cantitative și calitative, formalitățile de înregistrare au fost revizuite, iar subiectul protecției proprietății intelectuale este abordat la nivel internațional.

c)(1883-prezent) – internaționalizarea este etapa când au fost semnate mai multe acte internaționale: Convenția de la Paris (1883), Convenția de constituire a Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale (OMPI), Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor (1970), Convenția privind eliberarea brevetelor europene (1973), Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț (Acordul TRIPS), ca anexă la stabilirea Acordului Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), iar ca scop era integrarea drepturilor de proprietate intelectuală (drepturi de autor, mărci comerciale, brevete etc) în sistemul OMC. [1, p.10]

În Republica Moldova la 26 iulie 1993 a fost aprobat Regulamentul provizoriu privind protecția proprietății industriale. Apoi, în scopul eficientizării protecției obiectelor de proprietate industrială, au fost elaborate și adoptate legi speciale pentru fiecare obiect de proprietate intelectuală. La 28 noiembrie 1994 între Statele membre ale Comunității Europene și Republica Moldova a fost semnat Acordul de Parteneriat și Cooperare. În conformitate cu acest acord legislația națională a fost armonizată cu Regulamentul Consiliului CE nr. 40/94 din 20 decembrie 1993 privind marca comunitară și Directiva Parlamentului European și a Consiliului 2004/48/CE din 29 aprilie 2004, privind respectarea drepturilor de Proprietate Intelectuală [2]

Etapa de internaționalizare a protecției drepturilor de autor este determinată de semnarea Convenției de la Berna pentru protecția operelor artistice și literare din 1886, revizuită în 1971, iar pentru drepturile conexe această se începe cu semnarea Convenției Internaționale pentru protecția artiștilor interpreți, a producătorilor de fonograme și a organizațiilor de radiofuziune și de televiziune din 1961 la Roma. În contextul progresului tehnico-științific sistemul internațional de protecție al drepturilor proprietății intelectuale a înregistrat o accelerare pozitivă prin semnarea acordurilor și convențiilor internaționale: Acordul TRIPS impune pentru toate țările sale membre respectarea cerințelor minime în domeniul proprietății intelectuale conform Convenției de la Berna, Tratatul OMPI privind drepturile de autor și Tratatul OMPI privind performanțele și fonogramele (1996), Tratatul OMPI de la Beijing privind interpretările și execuțiile audiovizuale (2012), Tratatul OMPI de la Marrakesh pentru facilitarea accesului la operele publicate ale persoanelor nevăzătoare etc

Legislația națională și internațională actualizată permite asigurarea protecției proprietății intelectuale conform contextului socio-cultural, respectarea drepturilor patrimoniale și nepatrimoniale al creatorilor asupra operelor sale, precum și dreptul de protecție a consumatorilor. Prin respectarea drepturilor proprietății intelectuale se promovează creativitatea, motivarea antreprenorilor creativi pentru îmbunătățirea serviciilor prestate și produselor create ceea ce va determina dezvoltarea tehnologiei și a inovațiilor, precum și creșterea economică la nivel național și internațional. [2] Prin urmare este necesară sensibilizarea și conștientizarea cu privire la

avantajele protecției și necesitatea respectării drepturilor de proprietate intelectuală, prin cooperarea interinstituțională atât pe plan intern, cât și la nivel internațional.

Respectarea drepturilor proprietății intelectuale sunt foarte importante pentru activitatea economică a întreprinderilor /instituțiilor, cât și pentru creatori colectivi/individuali. Conform legislației naționale și internaționale din domeniul proprietății intelectuale și a politicilor promovate la nivel de instituții de stat drepturile proprietății intelectuale se asigură în cadrul unui sistem al proprietății intelectuale care se împarte în două ramuri:

1. Proprietatea industrială din care fac parte obiecte de proprietate intelectuală ca invențiile, mărcile, desenele și modelele industriale, soiurile de plantă, indicațiile geografice, denumirile de origine, specialitățile tradiționale garantate, secretul comercial, numele comercial.

2. Drepturile de autor și drepturi conexe care protejează obiecte de proprietate intelectuală din domeniul științific, literar și artistic.

Analizând izvoare naționale ale dreptului de proprietate intelectuală vom menționa că conform art. 33 al Constituției Republicii Moldova: "Libertatea creației artistice și științifice este garantată. Creația nu este supusă cenzurii. Dreptul cetățenilor la proprietatea intelectuală, interesele lor materiale și morale ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală sînt apărute de lege. Statul contribuie la păstrarea, la dezvoltarea și la propagarea realizărilor culturii și științei, naționale și mondiale." [3]

În Republica Moldova cadrul juridic pentru protecția *invențiilor* se axează pe Legea privind protecția invențiilor nr. 50-XVI și Regulamentul privind procedura de depunere și examinare a cererii de brevet de invenție și de eliberare a brevetului. Republica Moldova a semnat Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, Tratatul de cooperare în domeniul brevetelor, Tratatul de la Budapesta privind recunoașterea internațională a depozitului de microorganisme în scopul asigurării protecției lor prin brevete, Aranjamentul de la Strasbourg privind clasificarea internațională de brevete, Tratatul privind dreptul brevetelor. [2]

Cadrul juridic pentru protecția *mărcilor* în Republica Moldova se constituie din Legea privind protecția mărcilor nr. 38-XVI și Regulamentul privind procedura de depunere, examinare și înregistrare a mărcilor. În același timp Republica Moldova a semnat diverse acte internaționale privind protecția mărcilor: Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor, Tratatul de la Nairobi privind protecția simbolului olimpic, Tratatul privind dreptul mărcilor, Tratatul de la Singapore privind dreptul mărcilor, Protocolul referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor, Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor, Aranjamentul de la Viena privind instituirea clasificării internaționale a elementelor figurative ale mărcilor, Aranjamentul de la Madrid privind sancțiunile pentru indicațiile false sau înșelătoare de proveniență a produselor, Acordul privind aspectele comerciale ale drepturilor de proprietate intelectuală. *Marca* este semn vizual, sonor, olfactiv, tactil care individualizează și deosebește produsele /serviciile persoanelor fizice/juridice fiind obiectul unui drept exclusiv de utilizare și exploatare și drept de a interzice folosirea de către terți. Se deosebesc după destinație: mărci comerciale/certificare, după numărul de titulari individuale/colective, și mărci notorii. Marca constituie avantajul competitiv al titularului, iar funcția de diferențiere a mărcii determină individualizarea produselor/serviciilor, precum și loializarea clienților. Funcția de concurență implică concurența, iar funcția de garanție a calității permite consumatorului să procure un anumit produs/serviciu preferat. Protecția juridică a mărcilor, precum și dobîndirea drepturilor se obține conform legislației în vigoare prin

înregistrarea națională, înregistrarea internațională (sistemul de la Madrid), precum și recunoașterea ca marcă notorie. Avantajele înregistrării mărcilor ca obiecte de proprietate intelectuală sunt exprimate prin posibilitatea diferențierii produselor/serviciilor a agenților economici, determinarea alegerii consumatorului a produselor/serviciilor preferate, construirea unei strategii de marketing eficiente și promovarea produselor/serviciilor online/offline atât la nivel național, cât și internațional, constituirea ca obiecte pentru contracte de cesiune, licențe, francize etc [4, p.114]

Protecția *desenelor sau modelelor industriale* în Republica Moldova este asigurată conform Legii privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161-XVI și Regulamentul privind procedura de depunere, examinare și înregistrare a desenelor și modelelor industriale. Iar tratatele internaționale în domeniul nominalizat sunt următoarele: Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, Aranjamentul de la Haga privind depozitul internațional de desene și modele industriale, Aranjamentul de la Locarno privind instituirea clasificării internaționale a desenelor și modelelor industriale. Pe teritoriul Republicii Moldova sunt protejate desene sau modele industriale: înregistrate (cu depunerea cererii de înregistrare) și confirmate prin certificatul de înregistrare a desenului sau modelului industrial; neînregistrate (fără depunerea cererii de înregistrare) sau publice și internaționale înregistrate conform Aranjamentului de la Haga. Termenul de protecție pentru un desen sau un model industrial este perioada de 5 ani, care poate fi prelungit pentru mai multe perioade de câte 5 ani, maxim 25 de ani de la data de depozit. Desenul sau modelul industrial neînregistrat este protejat 3 ani de la data la care a fost făcut public pentru prima oară în Republica Moldova, în același timp nu conferă titularului dreptul de a interzice activitățile în cazul înregistrării desenului sau modelului industrial la AGEPI. [2]

Invenția reprezintă o soluție tehnică a unei probleme prin intermediul elementelor tehnice. Invențiile pot avea ca obiect: un produs, un procedeu, o metodă. Cererea de brevet poate fi depusă doar pentru o singură invenție sau la un grup de invenții. O invenție poate fi brevetată în caz că sunt respectate cumulativ următoarele criterii de brevetabilitate: aplicare industrială, noutate, inventivitate. Nu se consideră invenții: descoperirile, teoriile științifice și metodele matematice; prezentările de informații; creațiile estetice; planurile, principiile și metodele în exercitarea activităților intelectuale, în materie de jocuri sau în domeniul activităților economice, precum și programele de calculator. Cererea de eliberare a unui brevet de invenție se depune la AGEPI și se trece următoarele proceduri: examinarea cererii, publicarea cererii, publicarea hotărârii de acordare a brevetului, opoziția și eliberarea brevetului. Titlurile de protecție a invențiilor în Republica Moldova sunt: brevetul de invenție, brevet de invenție de scurtă durată, certificat complementar de protecție. Funcțiile brevetului sunt de protecție și informare. [2]

Indicații geografice, denumiri de origine, specialități tradiționale garantate ca obiecte de proprietate intelectuală în Republica Moldova sunt protejate conform Legii privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr.66-XVI și Legii pentru aprobarea simbolurilor naționale asociate indicațiilor geografice protejate, denumirilor de origine protejate și specialităților tradiționale garantate nr.101, precum și conform Regulamentului privind procedura de depunere, examinare și înregistrare a indicațiilor geografice, a denumirilor de origine și a specialităților tradiționale garantate. Convenții, aranjamente, tratate internaționale semnate de Republica Moldova în domeniul protecției drepturilor asupra indicații geografice, denumiri de origine, specialități tradiționale: Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, Aranjamentul de la Nisa privind clasificarea internațională a produselor și serviciilor în scopul înregistrării mărcilor, Aranjamentul de la Lisabona privind protecția

indicațiilor locului de origine a produselor și înregistrarea lor internațională. Durata protecției unei denumiri de origine, a unei indicații geografice sau a unei specialități tradiționale garantate începe din data de depozit a cererii și este nelimitată. Cererea de înregistrare se depune la AGEPI de către o asocieră a producătorilor. [2]

Cadrul legal cu privire la protecția *soiurilor de plante* se constituie din Legea privind protecția soiurilor de plante nr. 39-XVI și Regulamentul privind procedurile de depunere și examinare a cererii, de acordare și de menținere în vigoare a brevetului pentru soi de plantă, iar actul internațional semnat de Republica Moldova este Convenția internațională pentru protecția noilor soiuri de plante (1961). Soiurile de plante – organisme/entități vii, care pot fi reproduse/multiplicate în formă neschimbată și se consideră un obiect al proprietății industriale. Instituțiile statului abilitate în domeniul protecției soiurilor de plante sunt: Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (acordarea protecției juridice noilor soiuri de plante în Republicii Moldova, recepționarea cererilor de brevet pentru soiuri de plante, examinarea cererilor, publicarea cererilor în BOPI, acordarea și eliberarea brevetelor pentru soi de plantă, ținerea registrelor naționale de cereri și brevetelor pentru soi de plantă) și Comisia de Stat pentru Testarea Soiurilor de Plante a Republicii Moldova (testarea soiurilor, ținerea catalogului soiurilor de plante, admise pentru producere și comercializare în Republica Moldova) Brevetul pentru soi de plantă este un titlu de protecție care certifică prioritatea soiului, paternitatea amelioratorului și dreptul exclusiv al titularului de brevet de a utiliza soiul de plante și poate fi eliberat numai de către AGEPI. [2]

Conform art. 476 alin (3) Codul Civil al Republicii Moldova de domeniul proprietății intelectuale țin obiecte ce dispun de un sistem de reglementare separat, cum ar fi: a) secretul comercial (know-how); b) numele comercial. [2]

Prin intermediul *dreptului de autor* se protejează creațiile intelectuale din domeniul literar, artistic și științific, indiferent de faptul dacă acestea au fost sau nu aduse la cunoștința publicului. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 139, Legea cu privire la difuzarea exemplarelor de opere și fonograme nr. 1459-XV și Hotărârea pentru aprobarea Regulamentului cu privire la înregistrarea obiectelor dreptului de autor și drepturilor conexe nr. 89 din 10.02.2012 constituie cadrul legal național în domeniul dreptului de autor. Normele juridice care vizează dreptul de autor și drepturile conexe se regăsesc în Legea presei nr. 243 din 26.10.1994, Legea Republicii Moldova nr. 1227 din 27.06.1997 cu privire la publicitate, Legea culturii nr. 413 din 27.05.1999, Legea Republicii Moldova nr. 939 din 20.04.2000 cu privire la activitatea editorială, Legea Republicii Moldova nr. 1350 din 02.11.2000 cu privire la activitatea arhitecturală, Legea Republicii Moldova nr. 1421 din 31.10.2002 cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice, Legea Republicii Moldova nr. 135 din 20.03.2003 privind meșteșugurile artistice populare, Legea Republicii Moldova cinematografiei nr. 116 din 03.07.2014 etc Convenții și tratatele internaționale semnate de Republica Moldova în domeniul dreptului de autor și drepturi conexe: Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice, Convenția internațională pentru ocrotirea drepturilor interpreților, a producătorilor de fonograme și a organizațiilor de difuziune, semnată la Roma, Convenția Mondială cu privire la drepturile de autor, Convenția privind protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor, semnată la Geneva, Acordul OMPI privind dreptul de autor, Acordul OMPI cu privire la interpretări și fonogramele, semnat la Geneva, Tratatul de la Beijing privind interpretările și execuțiile audiovizuale, Tratatul de la Marrakesh pentru facilitarea accesului la operele publicate al persoanelor nevăzătoare, cu

deficiențe de vedere sau cu alte dificultăți de citire a materialelor imprimate. Dreptul de autor aparține autorului, iar operele protejate se deosebesc prin includerea literei latine „C” în cerc numele sau denumirea titularului dreptului exclusiv de autor anul primei publicări a operei. Condițiile pentru opera protejată prin dreptul de autor includ originalitatea, forma concretă de exprimare, noutate, individualitate și respectarea tuturor formalităților. [5]

Creațiile intelectuale, informația și cunoștințele, potențialul spiritual, științifico - cultural al societății contemporane determină dezvoltarea durabilă și determină competitivitatea economică, ocuparea forței de muncă, ridicarea nivelului de bunăstare a populației. Protecția proprietății intelectuale este o condiție foarte importantă pentru inovare. Fără protecția obiectelor de proprietate intelectuală nu există nici o motivație de investiție în inovație. Protecția proprietății intelectuale motivează inovatorii să investească în cercetare și dezvoltare, să faciliteze transferul de cunoștințe de la laborator spre piață și să ofere protecție pe piața națională și internațională. Proprietatea intelectuală cuprinde dreptul proprietății industriale, drepturile de autor și drepturi conexe. Cadrul legal, sistemul național de protecție a proprietății intelectuale și mecanismele juridice din domeniul proprietății intelectuale permit asigurarea drepturilor titularilor obiectelor proprietății intelectual prin diferite măsuri de drept civil, administrativ și penal. Legislația națională și internațională adoptată stabilesc standarde care asigură condițiile pentru promovarea creativității și inovațiilor, precum și promovarea diversității interculturale, prin urmare se facilitează accesul consumatorilor la servicii și produse de calitate. Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, execută atribuțiile de asigurare a respectării drepturilor de proprietate intelectuală, în colaborare cu Serviciul Vamal, Ministerul Afacerilor Interne, Agenția pentru Protecția Consumatorilor și Supravegherea Pieței, Procuratura, Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești și Consiliul Concurenței, în evaluarea tendințelor și a potențialelor amenințări de fabricare, distribuție și vânzare de produse contrafăcute și piratate. Procesul de globalizare, progresul științifico-tehnologic au determinat o evoluție rapidă a schimburilor comerciale și a fluxurilor financiare, iar protecția drepturilor de proprietate intelectuală a condus la constituirea unui instrument eficient pentru protejarea la nivel internațional a drepturilor de proprietate intelectuală. [2]

Referințe bibliografice:

1. Plotnic O., Crudu R., Mogol N., Cimil D., *Dreptul proprietății intelectuale*, Chișinău: USM, 2021, 201 p.
2. Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), www.agepi.gov.md
3. Constituția Republicii Moldova adoptată la 29.07.94, în vigoare din 27.08.1994
4. Badâr I., Moisei A., *Managementul proprietății intelectuale*, Chișinău, 2018, 312 p.
5. Țigănaș I., *Dreptul de autor și drepturile conexe: Volum în scheme*. Chișinău, 2018, 340 p.